

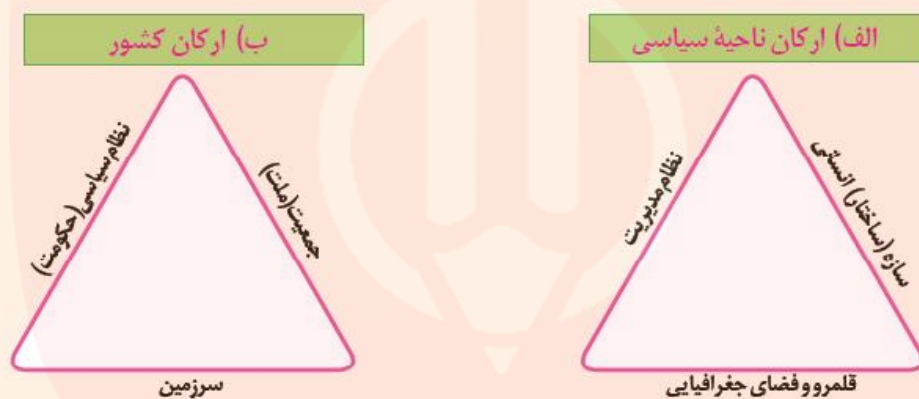

کشور، یک ناحیهٔ سیاسی

در درس گذشته آموختیم که کشور یکی از انواع نواحی سیاسی است. چند کشور نام ببرید. فکر کنید و بگویید چه چیزی موجب می‌شود که این واحدهای سیاسی را «کشور» بنامیم؟ در این درس با ویژگی‌های کشور به عنوان یک ناحیهٔ سیاسی آشنا می‌شوید.

فعالیت

۱- با توجه به آنچه در درس قبل خوانده‌اید، رابطهٔ تصویر الف و ب را توضیح دهید.

۲- آیا می‌توانید با توجه به آنچه در تصویر ب مشاهده می‌کنید، «کشور» را تعریف کنید؟ تعریف خودتان را یادداشت کنید.

به نقشهٔ کشورهای جهان توجه کنید. روی نقشه نواحی سیاسی مختلف را می‌بینید که از یکدیگر مستقل‌اند. این نواحی، کشورها هستند. امروزه ۱۹۳ کشور مستقل در جهان وجود دارد که عضو سازمان ملل متحدند. از هر قاره چند کشور را نام ببرید.

همان‌طور که آموختید، کشور حداقل سه رکن بنیادی دارد :

۱- سرزمین : هر کشور بخشی از سطح زمین را اشغال کرده و زیستگاه مشترک افرادی است که به آن کشور تعلق دارند. هیچ کشوری بدون سرزمین قابل تصور نیست.

۲- جمعیت (ملت) : هر کشور دارای جمعیتی است که در محدوده سرزمین مستقر و مقیم‌اند و برای اداره امور خود نظام سیاسی و حکومتی تأسیس می‌کنند.

۳- نظام سیاسی : در واقع، همان حکومت است که وظیفه اداره امور سرزمین و جمعیت را بر عهده دارد. البته درباره موجودیت یک کشور علاوه بر سه رکن سرزمین، جمعیت (ملت) و حکومت بر عنصر چهارمی نیز تأکید می‌شود که «حاکمیت» است. حاکمیت یعنی داشتن استقلال و بی‌نیاز بودن از نظارت دولت‌های خارجی. حاکمیت یک کشور نشان‌دهنده استقلال و اقتدار سیاسی آن است. اکنون تعریف کشور را بخوانید و با تعریف خودتان، که یادداشت کرده‌اید، مقایسه کنید.

کشور عبارت است از یک ناحیه سیاسی مستقل که دارای سرزمین مشخص، جمعیت دائمی و مقیم و حکومت مرکزی است و بر امور داخلی و خارجی خود حاکمیت دارد.

در این بخش، ویژگی‌های سه رکن بنیادی کشور را بیشتر مطالعه می‌کنیم.

سرزمین

فضا و قلمرو جغرافیایی یک کشور، سرزمین آن است. فضا یا سرزمین یک کشوردارای منابعی است و عرصه‌ای برای فعالیت‌های اقتصادی و کار و زندگی مردم آن کشور محسوب می‌شود. وسعت سرزمین در کشورهای مختلف متفاوت است. سرزمین چه مکان تولد افراد باشد و چه محل سکونت آنها، یکی از بنیادهای هویتی آنان را تشکیل می‌دهد. هویت مکانی احساس تعلق است که به واسطه ارتباط با یک مکان در یک فرد یا گروهی از افراد برانگیخته می‌شود. معمولاً وقتی دو فرد نا آشنا به هم می‌رسند، یکی از پرسش‌های آنها از یکدیگر این است : اهل کجایی؟ اهل جایی بودن نشان‌دهنده مکانی است که فرد به آن تعلق، دلبستگی و عاطفه دارد، آن را خانه، بوم و وطن خود می‌داند.

پس، انسان‌ها نسبت به مکان‌ها و فضاها خاص نوعی وابستگی از خود نشان می‌دهند. یکی از این فضاها، میهن است. البته وابستگی‌های مکانی و فضایی سطوح مختلفی مانند زادگاه، شهرستان، استان، کشور و قاره را دربرمی‌گیرد. تعلق‌ها یا وابستگی‌های زادگاهی و وطنی بسیار پایدار و عمیق‌اند. به همین سبب، دیده می‌شود حتی کسانی که سال‌ها از وطن خود دور بوده‌اند، آرزوی بازگشت به وطن را دارند. آنها با وجود سال‌ها دور بودن از وطن، از افتخارات و پیروزی‌های کشور خود احساس غرور و شادمانی می‌کنند و دوست دارند کشورشان را سربلند ببینند.

فعالیت

- ۱- فکر کنید که به کدام مکان‌ها احساس تعلق و وابستگی عاطفی دارید. علت احساس تعلق خود را توضیح دهید.
- ۲- به نظر شما، وابستگی و تعلق عاطفی مردم یک کشور به وطن خود چه آثار و پیامدهایی برای آن کشور دارد؟ نظر خود را با مثال، توضیح دهید.

الف) مرز

• هر کشور برای مشخص کردن قلمرو جغرافیایی خود به تعیین مرز نیاز دارد. مرز، خطی اعتباری و قراردادی است که برای تعیین حدود یک ناحیه سیاسی، از جمله کشور، بر روی زمین مشخص می‌شود. مرزهای سیاسی مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی کشورها از یکدیگرند. مرزها از این نظر اهمیت دارند که قلمرو رسمی اعمال مدیریت سیاسی هر کشورند و حدود حاکمیت و اداره یک حکومت را تعیین می‌کنند. مرز، آخرین حد قلمرو زمینی، دریایی و هوایی هر کشور است. همان‌طور که در سال ششم ابتدایی خواندید، ابتدا کشورها برای تعیین خطوط مرزی به توافق می‌رسند و سپس، طبق نقشه ترسیم شده از محل عبور خطوط مرزی، روی زمین علامت‌گذاری می‌کنند. امروزه خطوط مرزی کشورها ارزش حقوقی و بین‌المللی دارند؛ زیرا محدوده‌های کشورهای هم‌مرز در اسناد سازمان ملل متحد ثبت می‌شود.

نمونه میله‌ها و علامت مرزی

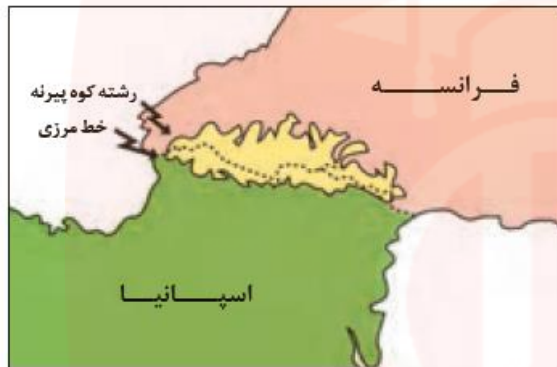
بستن مرز با ایجاد سیم خاردار

انواع مرز

مرز بین کشورها را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: ۱- مرزهای طبیعی؛ ۲- مرزهای غیر طبیعی (مصنوعی).

۱- مرزهای طبیعی: خطوط مرزی برخی کشورها با استفاده از پدیده‌های طبیعی مانند رود، کوه، بیابان، دریاچه، تالاب و... مشخص می‌شود. به عبارت دیگر، مبنای تعیین مرز دو کشور، پدیده‌های طبیعی هستند که بین آن دو قرار گرفته‌اند.

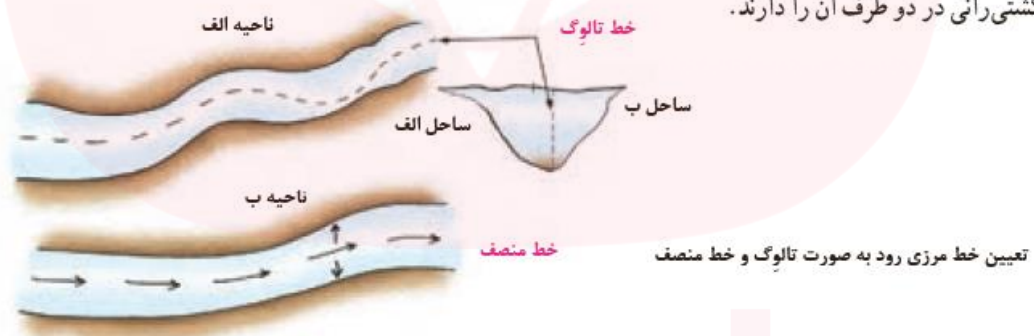
● کوه‌ها: گاهی برای تعیین خط مرزی از امتداد ارتفاعاتی که میان دو کشور قرار گرفته است، استفاده می‌کنند. برای تعیین خط مرزی

کوه پیرنه - حد فاصل فرانسه و اسپانیا

در امتداد رشته‌کوه‌ها، خط‌الرأس کوه‌ها در نظر گرفته می‌شود. خط‌الرأس خطی است که از متصل کردن نوک بلندترین نقاط کوهستانی به یکدیگر به وجود می‌آید.

● رودها: اگر یک رود مرز بین دو کشور باشد، برای تعیین مرز از خط‌منصف یا تالوگ استفاده می‌کنند. خط‌منصف خطی است که از وسط رودخانه می‌گذرد و فاصله مرز از هر دو ساحل به یک اندازه است. ممکن است خط مرزی عمیق‌ترین نقاط بستر رود را به هم متصل کند که به آن تالوگ می‌گویند. در رودهای قابل کشتی‌رانی، تالوگ بهترین خط مرزی است؛ چون هر دو کشور حق کشتی‌رانی در دو طرف آن را دارند.

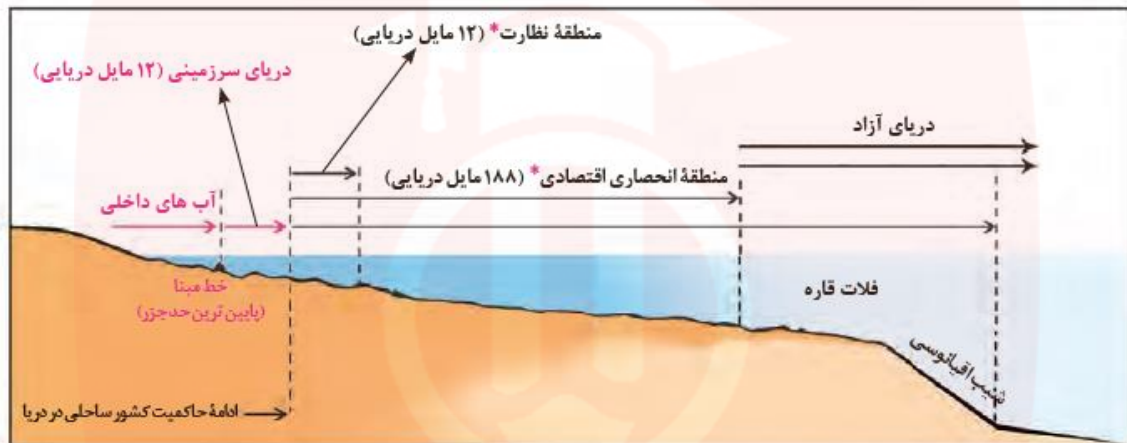

تعیین خط مرزی رود به صورت تالوگ و خط منصف

اروندروند - مرز ایران و عراق

● **دریاها:** بیشتر کشورهای جهان و از جمله کشور ما به علت مجاورت با یک یا چند دریا، مرزهای دریایی دارند. معمولاً تعیین مرزهای دریایی بین کشورها کار آسانی نیست. برای تعیین مرز دریایی، ابتدا خط مبنا را معین می‌کنند. خط مبنا پایین‌ترین حد جزر در دریاست. به آب‌های پشت خط مبنا (به طرف ساحل) آب‌های داخلی می‌گویند که کشور مجاور دریا مالک آنهاست. از خط مبنا به سمت دریا تا حدود ۱۲ مایل دریایی (هر مایل دریایی برابر با ۱۸۵۲ متر است) دریای سرزمینی نامیده می‌شود که آن هم متعلق به کشور مجاور دریاست اما سایر کشورها در آن منطقه حق عبور و مرور بدون ضرر* را دارند.

مأخذ نقشه: نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران

«آب‌های آزاد» به بخش‌هایی از دریا گفته می‌شود که در مالکیت هیچ کشوری قرار ندارند. در آب‌های آزاد کشتی‌رانی، فعالیت نظامی، ماهیگیری، ایجاد تأسیسات و تحقیقات برای همه کشورهای آزاد است؛ مشروط به اینکه مداخله دریانوردی بین‌المللی نباشد.

۲- مرزهای غیر طبیعی (مصنوعی): در بخش‌هایی از زمین که امکان استفاده از پدیده‌های طبیعی برای تعیین خطوط مرزی وجود نداشته باشد، با استفاده از مختصات جغرافیایی (مدارها و نصف‌النهارها)، خط مرزی تعیین می‌شود؛ مانند مرز بین کانادا و آمریکا روی مدار ۴۹ درجه شمالی. مرزهای غیر طبیعی یا مصنوعی همچنین با توافق دو کشور همجوار بر روی زمین تعیین و علامت‌گذاری می‌شود؛ مانند مرز ایران و افغانستان.

فعالیت

(ب)

مرز بین بلژیک و هلند

(الف)

مرز بین سه کشور در آمریکای جنوبی

- ۱- تصویر الف چه نوع مرزی را نشان می‌دهد؟ با مراجعه به نقشه آمریکا جنوبی، موقعیت کشورها و رودهای مرزی آنها را توضیح دهید.
- ۲- تصویر ب چه نوع مرزی را نشان می‌دهد؟ با توجه به آنچه پیش‌تر درباره اتحادیه اروپا گفته شد، توضیح دهید.
- ۳- دوازده مایل دریایی چند کیلومتر است؟ حساب کنید.
- ۴- **بیندیشیم:** رود به عنوان یک پدیده طبیعی برای تعیین مرز سیاسی دو کشور ممکن است طی زمان چه مشکلاتی ایجاد کند؟ - چرا بهترین خط مرزی در رودخانه‌های قابل کشتی‌رانی خط تالوگ است؟

انواع مرزها از نظر پیدایش و شکل‌گیری

مرزها از نظر چگونگی پیدایش با یکدیگر متفاوت‌اند. نحوه شکل‌گیری و ایجاد مرزها تأثیر زیادی در امنیت و همکاری یا به عکس، اختلاف و کشمکش بین کشورهای همسایه دارد. مرزها را از نظر پیدایش می‌توان به سه گروه تقسیم کرد:

● **مرزهای پیشستانز (قبل از سکونت):** مرزهایی هستند که از زمان‌های قدیم در نواحی خالی از سکنه ترسیم شده‌اند و بعدها نیز مورد قبول ساکنان دو کشور همسایه قرار گرفته‌اند؛ مانند مرز بین کانادا و آلاسکا که بعدها به تدریج مردم در دو طرف آن اسکان یافتند. این نوع مرزها مشکلی ایجاد نمی‌کنند.

● **مرزهای تطبیقی:** مرزهایی هستند که با در نظر گرفتن شرایط فرهنگی تعیین می‌شوند و گروه‌های انسانی را، که از نظر قومی، زبانی، دینی و غیره متفاوت‌اند، از یکدیگر جدا می‌کنند؛ مانند مرز بین هند و پاکستان که پس از جدایی و استقلال پاکستان از هند، در تعیین آن دقت شد تا منطقه مسلمان‌نشین از هندوئین جدا شود.

● **مرزهای تحمیلی:** مرزهایی هستند که در تعیین آنها شرایط فرهنگی در نظر گرفته نشده است. در نتیجه، افراد یک ملت یا قوم را که دارای دین و زبان مشترک‌اند، از هم جدا می‌کند و موجب می‌شود در دو کشور همسایه و در دو حکومت جداگانه قرار بگیرند؛ مانند مرزهایی که کشورهای استعمارگر در قاره آفریقا بر مبنای قلمرو نفوذ و حاکمیت خود و بدون توجه به اقوام و فرهنگ‌ها ایجاد کردند و یا مرز بین کره شمالی و کره جنوبی.

در سال ۱۹۴۵ میلادی، پس از پایان جنگ جهانی دوم و سال‌ها سیطره ژاپن بر شبه جزیره کره، این کشور به دو کشور کره شمالی و جنوبی تقسیم شد. در آن زمان، کشور کره شمالی به بلوک شرق کمونیستی، یعنی اتحاد جماهیر شوروی و اروپای شرقی، پیوست و کره جنوبی نیز تحت سیطره بلوک غرب، یعنی ایالات متحده آمریکا و اروپای غربی قرار گرفت. در زمان تقسیم کره به دو کشور، آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی سابق توافق کردند مرز دو کشور روی مدار ۳۸ درجه تعیین شود. پس از تقسیم کره، بارها بین دو کشور حمله‌های نظامی و درگیری‌های مرزی رخ داده است و اختلافات تا امروز نیز ادامه دارد.

ملاقات پدر و فرزند پس از ۶۵ سال - مردم کره همواره از جدایی یکدیگر در رنج بوده‌اند. در ۱۵ سال اخیر، چندین بار امکان ارتباط بین نسل‌های قدیمی که خانواده‌هایشان در دو کشور کره شمالی و جنوبی زندگی می‌کنند به وجود آمده است. این ملاقات‌ها در منطقه‌ای واقع در کره شمالی صورت می‌گیرد و به افراد اهل کره جنوبی اجازه داده می‌شود برای مدت چند روز از مرز کره شمالی عبور کنند و اقوام خود را ببینند.

● **مرزهای هوایی:** هر کشور علاوه بر اینکه بر مرزهای زمینی و در صورت مجاورت با دریا بر دریای سرزمینی حاکمیت دارد، بر فضای بالای سرزمین خود نیز می‌تواند ادعای حاکمیت داشته باشد. به عبارت دیگر، مرز هر کشور مانند دیواری فرضی است که دورتادور سرزمین آن را احاطه کرده است و از طرف بالا نیز به سمت جو ادامه دارد. هواپیماها برای عبور از مرزهای هوایی هر کشور باید اجازه بگیرند و ورود خود را به آسمان آن کشور اطلاع دهند.

اهمیت مرزها

مرزبانان قیور و پرتلاش به طور شبانه‌روزی و تا پای جان از مرزهای کشور ایران پاسداری و محافظت می‌کنند.

مطالعه مرزها از دیرباز کانون پژوهش‌های جغرافیای سیاسی بوده است. مرزها در هر کشوری اهمیت خاصی دارند و امنیت و استقلال هر کشور به مرزهای آن وابسته است. مرزها حدّ حاکمیت ملی یک کشور محسوب می‌شوند.

● مرزها در روابط یک کشور با کشورهای همسایه تأثیرگذارند و می‌توانند عاملی برای ثبات و آرامش یا اختلاف و منازعه باشند. به همین دلیل، حساسیت زیادی نسبت به مرزها وجود دارد و نظارت و مراقبت ویژه‌ای بر آنها اعمال می‌شود.

منازعات مرزی سابقه‌ای طولانی دارند و از زمان جنگ جهانی دوم تاکنون، تقریباً نیمی از کشورهای دنیا درگیر اختلافات مرزی با کشورهای همسایه خود بوده‌اند.

● کشور ما حدود ۸۷۵۵ کیلومتر مرز مشترک با کشورهای همسایه دارد و با ۱۵ کشور از راه خشکی و دریا هم‌مرز است. حفاظت و مدیریت و کنترل مرزهای کشور بر عهده مرزبانان نیروی انتظامی و دفاع از مرزهای زمینی و هوایی و دریایی کشور در برابر تهدیدات خارجی بر عهده نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران است. مرزبانان پرتلاش شرایط دشوار محیطی مانند نگرهبانی در ارتفاعات و در گرما و سرمای طاقت‌فرسا را تحمل می‌کنند تا امنیت در کشور برقرار باشد و مردم بتوانند با آسودگی زندگی کنند.

● همچنین ساکنان نواحی مرزی (مرزنشینان) کشور ما همواره با مشارکت و همکاری با مرزبانان، از امنیت و استقلال کشور و مرزها دفاع کرده‌اند.

● مرزها تأثیر بسزایی در جابه‌جایی مسافران و مبادلات بازرگانی (صادرات و واردات کالا) و توسعه اقتصادی کشورها دارند. به همین دلیل، امن بودن یا ناامن بودن آنها بر رونق اقتصادی کشورها تأثیر می‌گذارد. امروزه ایران علاوه بر پایانه‌های مرزی هوایی در فرودگاه‌ها،

پاسگاه مرزی

بازارچه مرزی جوانرود - کرمانشاه

در نواحی مرزی زمینی بیش از ۲۰ پایانه مرزی مسافری و حدود ۵۰ پایانه مرزی مبادله کالا با همسایگان دارد که در مجاورت برخی از آنها، بازارچه مرزی نیز به وجود آمده است.

فعالیت

- ۱- در کدام یک از انواع مرزها حداقل کشمکش‌ها و اختلافات مشاهده می‌شود؟ چرا؟ در کدام یک امکان بروز اختلافات و ناآرامی‌ها بیشتر است؟ توضیح دهید.
- ۲- با مشاهده یک نقشه جنوب غربی آسیا، ۱۵ کشوری را که ایران از طریق خشکی و دریا با آنها هم مرز است، نام ببرید.
- ۳- الف) چرا باید از تلاش‌های مرزبانان کشور قدردانی کنیم؟ ب) با توجه به ارزش شغل «مرزبانی»، نامه‌ای برای قدردانی خطاب به مرزبان‌ها بنویسید. این نامه را در کلاس بخوانید.
- ۴- اگر تاکنون از یک پایانه مرزی یا بازارچه مرزی کشور عبور یا دیدن کرده‌اید، درباره موقعیت جغرافیایی آن منطقه و مشاهدات خود از سفر به منطقه مرزی برای هم کلاسی‌هایتان توضیح دهید.
- ۵- **بیندیشیم**: به نظر شما، ایجاد پایانه‌های مرزی کالا در نواحی مرزی ایران چه تأثیراتی بر اقتصاد این نواحی دارد؟ توضیح دهید.

ب) تقسیمات کشوری

در جغرافیای پایه دهم با تقسیمات کشوری ایران و سیر تحول تاریخی آن آشنا شدید. حکومت‌ها برای اداره آسان تر فضای جغرافیایی کشورها و ارائه خدمات مناسب به شهروندان، به مرزبندی سیاسی-اداری در داخل کشور می‌پردازند. میزان اختیارات واحدهای سیاسی درون کشور از نظر بودجه، تأمین منابع مالی و قوانین و... در کشورهای مختلف متفاوت است و به نوع نظام سیاسی آنها بستگی دارد.

پ) پایتخت، کانون سیاسی کشور

پایتخت چند کشور را نام ببرید. با توجه به آنچه تاکنون در درس تاریخ خوانده‌اید، بگویید کدام شهرهای ایران قبل از تهران پایتخت بوده‌اند؟ آیا می‌توان کشوری را بدون پایتخت تصور کرد؟ چرا در طول تاریخ، هر حکومتی در هر ناحیه‌ای شکل گرفته ابتدا مکان خاصی را به عنوان پایتخت انتخاب کرده است؟

پایتخت مرکز اقتدار سیاسی یک کشور است و فرمان‌ها و تصمیمات سیاسی از این نقطه مرکزی در سراسر آن کشور پخش می‌شود. رؤسای قوای مقننه، مجریه و قضائیه و وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌های اصلی دولت‌ها و همچنین سفارت‌خانه‌های خارجی در پایتخت‌ها مستقرند. پایتخت مکان تصمیم‌گیری‌های سیاسی و ملاقات سران یک کشور با نمایندگان حکومت‌های سایر کشورهاست.

پایتخت یک کشور معمولاً به بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهر یا کلان‌شهر* آن تبدیل می‌شود.

عوامل مختلفی در انتخاب یک مکان به عنوان پایتخت مؤثرند که برخی از مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از:

- داشتن قابلیت‌های محیطی مناسب؛ مانند دسترسی به آب و اراضی حاصلخیز،
 - داشتن جمعیت قابل توجه،
 - در تقاطع راه‌های ارتباطی قرار داشتن، دسترسی آسان به سرتاسر کشور به‌ویژه مرزها،
 - داشتن قابلیت دفاعی مناسب و دور بودن از مرزها.
- برخی از پایتخت‌ها قدمت زیادی دارند و موقعیت پایتخت بودن خود را تا سال‌ها حفظ می‌کنند؛ مانند شهر پاریس.

توکیو ۱۳ میلیون نفر جمعیت

پاریس (۱۲ میلیون نفر جمعیت) قدمت پایتختی بیش از ۱۵۰۰ سال دارد و در مرکز انشعاب راه‌ها و شبکه‌های ارتباطی واقع شده است.

تهران ۸/۶۹۰/۰۰۰ نفر جمعیت

● در برخی کشورها به دلایل مختلف پایتخت از یک شهر به شهر دیگر منتقل می‌شود؛ مانند انتقال پایتخت از شهر ریودوژانیرو به برازیلیا در کشور برزیل یا انتقال پایتخت از کراچی به اسلام‌آباد در پاکستان.
به‌طور معمول، تمرکز قدرت سیاسی و وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌های دولتی، تمرکز اقتصادی نهادهای مالی و پولی و شرکت‌های بزرگ و ثروت و قدرت در پایتخت‌ها، موجب تبدیل آنها به کلان‌شهرها می‌شود که پیامدهایی چون رشد جمعیت، ترافیک، آلودگی هوا و کمبود مسکن و خدمات را به دنبال دارد.

گفت و گو کنید

- ۱- با توجه به آنچه در درس تاریخ خوانده‌اید، عوامل مؤثر در انتخاب تهران به پایتختی را تحلیل کنید.
- ۲- در سال‌های اخیر، طرح انتقال پایتخت از تهران به مکانی دیگر مطرح شده و حتی در مجلس شورای اسلامی نیز درباره آن گفت‌وگوهایی صورت گرفته است. این طرح موافقان و مخالفانی دارد. به نظر شما دو مزیت و دو پیامد منفی یا مشکل اجرای این طرح چیست؟

ملت

ملت، عنصر بنیادین یک کشور است و بدون آن کشور معنا و مفهومی ندارد. ملت جمعیتی است که در قلمرو یک سرزمین مشخص مستقر شده‌اند و اشتراکات تاریخی، زبانی، مذهبی و اقتصادی و آرمان‌های مشترکی دارند. هویت یک ملت ریشه در تاریخ و فرهنگ مشترک آن دارد و این هویت طی نسل‌های متوالی پدید آمده است. افراد یک ملت به دلیل همین اشتراکات با یکدیگر احساس هم‌بستگی می‌کنند. البته حس ملی‌گرایی تا وقتی مورد تأیید است که به میهن‌پرستی افراطی (ناسیونالیسم) یا برتری‌جویی یک ملت نسبت به دیگر ملت‌ها و نادیده گرفتن حقوق آنها نینجامد.

حکومت

هر کشوری برای اداره امور خود به نظام مدیریت نیاز دارد. آیا وظایف مدیریت مدرسه و فروشگاه را از درس قبل به خاطر می‌آورید؟ این وظایف در چند گروه طبقه‌بندی شده بودند؟
حکومت‌ها، نظام مدیریت کشورند و انواع مختلفی دارند، اما می‌توان گفت همه آنها سه وظیفه مهم بر عهده دارند. به نمودار زیر توجه کنید.

وظایف عمده مدیریت کشور

با توجه به هر یک از ستون‌ها، دست کم دو نمونه نهاد یا سازمان حکومتی را که در کشور ما وظایف مربوطه را به عهده دارند، نام ببرید.

الگوی مدیریت سیاسی فضا

حکومت‌ها از نظر مدیریت فضای جغرافیایی کشور و توزیع قدرت در بهینه‌سرزمین به سه گروه عمده تقسیم می‌شوند:

۱- نظام سیاسی تک ساخت (یکپارچه)

نظام سیاسی تک ساخت از اروپا به دیگر نقاط جهان راه یافته و کشور فرانسه از بیش گامان این الگوست. در این نوع نظام سیاسی، کشور به واحدهای سیاسی و اداری کوچک‌تر مانند استان و شهرستان تقسیم می‌شود اما حکومت مرکزی حدود اختیارات آنها را تعیین می‌کند. در این نوع نظام اختیارات محلی محدود و نظام قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری متمرکز است. قدرت سیاسی از یک کانون، یعنی پایتخت، به سایر نواحی کشور اعمال می‌شود و مدیریت‌های محلی، تصمیمات دولت مرکزی را اجرا می‌کنند. فقط، یک سطح قانون‌گذاری، یعنی مجلس ملی قانون‌گذاری، در مرکز وجود دارد و قوانین و مقررات و تشکیلات اداری در تمام کشور همسان است. برای مثال، در نظام سیاسی تک ساخت، تشکیلات ادارات آموزش و پرورش و قوانین و مقررات آن، شرایط ورود به دانشگاه و یا قوانین اقتصادی مربوط به تجارت و ... در همه نواحی کشور یکنواخت است.

۲- نظام سیاسی فدرال

در این نوع نظام سیاسی، کشور به چند ایالت تقسیم می‌شود و ایالت‌ها اختیارات زیادی دارند. حکومت و توزیع قدرت در سرزمین دو سطح دارد: الف) سطح فدرال (ملی و حکومت مرکزی) ب) سطح ایالت (منطقه). هر ایالت علاوه بر وجود حکومت و نیروی تصمیم‌گیری در سطح ملی، قوه مقننه و مجریه و قضائیه مستقل نیز دارد. مجلس نمایندگان و سنادر مرکز کشور و مجلس ایالتی در هر ایالت مستقرند و قانون‌گذاری می‌کنند. به همین سبب، برخی قوانین ایالت‌ها با یکدیگر متفاوت‌اند و هر ایالت در امور و برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی و اجتماعی خود به‌طور مستقل تصمیم‌گیری و عمل می‌کند.

در این نوع نظام سیاسی، حکومت مرکزی نقش هماهنگ کننده و ارتباط دهنده ایالت‌ها را بر عهده دارد و ایالت‌ها در دفاع، سیاست خارجی و واحد پول ملی از حکومت مرکزی تبعیت می‌کنند.

برای مثال، در الگوی فدرال در کشوری مانند استرالیا، قوانین آموزش و پرورش، نوع برنامه‌های درسی و دوره‌های تحصیلی در ایالت‌های مختلف، متفاوت است.

البته باید توجه داشت که کشورهای فدرال و کشورهای یکپارچه از نظر واگذاری اختیارات به واحدهای سیاسی-اداری خود کاملاً شبیه به هم نیستند و درجه و میزان تمرکز حکومت و همچنین اختیارات واحدها در آنها متفاوت است.

۳- نظام سیاسی ناحیه‌ای و ترکیبی

در این نوع نظام، بخش اعظم کشور به صورت تک ساخت است؛ فقط یک یا چند بخش کوچک به صورت ناحیه‌ای و خودمختار اداره می‌شوند و مناطق خود مختار اختیارات سیاسی و اجرایی ویژه‌ای در ناحیه خود دارند. نظام سیاسی کشورهای عراق، جمهوری آذربایجان و انگلستان از این نوع است.

پیدایش و بقای یک کشور

کشورهای جهان بر پایه یک یا چند عامل به وجود می‌آیند و به حیات خود ادامه می‌دهند. هویت ملی، همبستگی ملی و پیوستگی سرزمینی از مهم‌ترین عوامل پیدایش و بقای یک کشورند و در صورتی که این عوامل تضعیف شوند، آن کشور در خطر نابودی و فروپاشی قرار می‌گیرد. پس، حکومت‌ها و ملت‌ها باید عوامل پیدایش و بقای کشور خود را بشناسند و برای حفظ و تقویت آنها بکوشند.

فعالیت

- ۱- با توجه به یک نقشه جهان نما، چند کشور دارای نظام فدرال و چند کشور با نظام یکپارچه نام ببرید.
- ۲- کدام کشور همسایه ایران با نظام فدرالی و کدام یک با نظام ناحیه‌ای و ترکیبی اداره می‌شود؟
- ۳- الف) جدولی با دو ستون رسم کنید و حداقل چهار ویژگی نظام سیاسی تک ساخت و چهار ویژگی نظام فدرال را داخل آن بنویسید.

تک ساخت	فدرال
.....

- ب) در کدام نظام سیاسی به تفاوت‌های جغرافیایی و فرهنگی بیشتر توجه می‌شود؟ در کدام نظام، حفظ همبستگی و وحدت ملی در شرایط بحرانی آسان‌تر است؟
- ۴- **بیندیشیم**: دو کشور آلمان غربی و شرقی، و یمن شمالی و جنوبی پس از اینکه سال‌ها به صورت دو کشور جداگانه در آمده بودند و با دو حکومت متفاوت اداره می‌شدند، سرانجام به هم پیوستند و امروز یک کشورند. با توجه به عنصر «ملت» این موضوع را تحلیل کنید. به نظر شما، آیا ممکن است این اتفاق در آینده برای کشور کره شمالی و جنوبی نیز بیفتد؟
- چرا کشور یوگسلاوی سابق از هم باشتید و به چند کشور تجزیه شد؟

مهارت‌های جغرافیایی

ارائه در کلاس

با راهنمایی معلم، یکی از اختلافات مرزی بین کشورها را انتخاب کنید. درباره آن گزارشی تهیه کنید و در کلاس ارائه دهید. در نوشته خود به نوع مرز اشاره و از نقشه جغرافیایی و تصاویر و رسانه‌های مناسب استفاده کنید. بهانه قرار گرفتن اختلاف مرزی ایران و عراق در اروندرود، در جنگ تحمیلی می‌تواند یک گزینه باشد.

۱- از طرح نقشه (نقشه گنگ) ایران و کشورهای همسایه در ضمیمه آخر کتاب کپی بگیرید.

الف) حدود مرزهای رودخانه‌ای ایران را روی آن مشخص کنید.

ب) بلندترین و کوتاه‌ترین مرز ایران با کشورهای همسایه را با علامت ++ و -- روی نقشه مشخص کنید.

پ) نام کشورهای همسایه ایران را بنویسید. نام کشورهایایی که ایران با آنها مرز آبی (دریایی) دارد را با علامت ستاره معین کنید.

ت) نام استان‌های مرزی ایران را در مجاورت مرزها بنویسید. چند استان مرزی داریم؟

۲- نخست، عددهای جدول زیر را به درصد تبدیل کنید. سپس، نمودار مناسبی بر مبنای درصد برای نمایش اطلاعات جدول ترسیم کنید.

طول مرزهای ایران (کیلومتر)	مرزهای رودخانه‌ای	مرزهای زمینی (خشکی)	مرزهای آبی (دریایی)
۸۷۵۵	۱۹۱۸	۴۱۳۷	۲۷۰۰

مأخذ: فرماندهی مرزبانی جمهوری اسلامی ایران

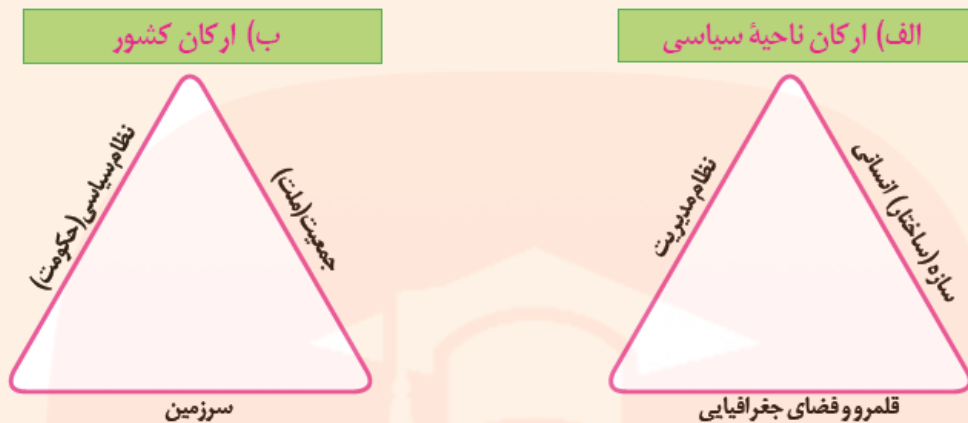
مای دارس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

۱- با توجه به آنچه در درس قبل خوانده‌اید، رابطه تصویر الف و ب را توضیح دهید.

۲- آیا می‌توانید با توجه به آنچه در تصویر ب مشاهده می‌کنید، «کشور» را تعریف کنید؟ تعریف خودتان را یادداشت کنید.

۱- با توجه به آنچه در درس قبل خواندید رابطه تصویر الف و ب را توضیح دهید.

الف) ارکان ناحیه سیاسی را نشان می‌دهد که ممکن است مقیاس فضای جغرافیایی و سطوح مختلفی مانند فراملی، ملی، فراملی (منطقه ای)، خود مختاری و مناطق آزاد تجاری و... می‌باشد.

ولی تصویر ب) ارکان کشور را نشان می‌دهد که یک ناحیه ی سیاسی در سطح ملی محسوب می‌شود.

۲- آیا می‌توانید با توجه به آنچه در تصویر (ب) مشاهده می‌کنید، «کشور» را تعریف کنید؟ تعریف خودتان را یادداشت کنید.

پاسخ پیشنهادی: کشور یک ناحیه سیاسی است که دارای سر زمین جمعیت و حکومت مشخص است و بر امور داخلی و خارجی خود حاکمیت می‌کند.

فعالیت (صفحه ی ۱۲۹ کتاب درسی)

۱- فکر کنید که به کدام مکان ها احساس تعلق و وابستگی عاطفی دارید. علت احساس تعلق خود را توضیح دهید.

پاسخ پیشنهادی: زادگاه ، وطن؛ زیرا تعلق ها و وابستگی های زادگاهی و وطنی بسیار پایدار و عمیق هستند. افتخارات و پیروزی های کشور موجب سر بلندی و احساس غرور و خوش حالی و شادمانی انسان می‌شود.

۲- به نظر شما، وابستگی و تعلق عاطفی مردم یک کشور به وطن خود چه آثار و پیامدهایی برای آن کشور دارد؟ نظر خود را با مثال توضیح دهید.

تعلق اعضای یک کشور به وطن خود موجب می شود حفظ و امنیت آن کشور برای افراد مهم باشد. برای استقلال اقتصادی آن بکوشند. فکر آبادی و پیشرفت آن باشند. برای مثال اگر زمانی کشور مورد تهدید کشورهای خارجی قرار گرفت، همه ی اعضا برای دفاع از مرزهای آن با هم متحد باشند.

فعالیت (صفحه ی ۱۳۲ کتاب درسی)

۱- تصویر الف چه نوع مرزی را نشان می دهد؟ با مراجعه به نقشه آمریکای جنوبی، موقعیت کشورهای رودهای مرزی آنها را توضیح دهید.

مرز طبیعی (رودها) از نوع تالوگ را نشان میدهد. رود پارانا نقطه ی مرزی سه کشور باراگوئه، برزیل و آرژانتین است. در حقیقت دو رود پارانا و استراتژیک و طبیعی برای هر سه کشور اهمیت بسیاری دارد.

۲- تصویر (ب) چه نوع مرزی را نشان میدهد؟ با توجه به آنچه پیش تر درباره ی اتحادیه اروپا گفته شد توضیح دهید.

مرز مصنوعی (هندوسی) که با توافق دو کشور بلژیک و هلند روی زمین علامت گذاری شده است. این مرز بین شهر بارله ناسائو هلند و شهر بارله هرتخ بلژیک قرار دارد. به طوری که شهر بارله هرتخ بلژیک توسط مرزهای کاملاً احاطه گشته و هیچ راهی به قسمت اصلی بلژیک بدون عبور از هلند ندارد. این مرز با علامت + سفید از وسط خیابان ها حتی از وسط خانه ها عبور کرده و به صورت خط مستقیم یا منحنی کامل نیست و در بعضی مکان ها از حمله داخلی ساختمان ها وجود ندارد. این دو کشور جز اتحادیه اروپا هستند و در اتحادیه اروپا مرزهای سیاسی تقریباً برداشته شده و ساکنان دو سوی مرز به راحتی بین دو کشور تردد دارند.

۳- دوازده مایل دریایی چند کیلو متر است؟ حساب کنید.

هر مایل دریایی برابر با $1/852$ کیلومتر است.

بنابراین 12 مایل دریایی برابر است با:

$$12 \times 1852 = 22224 = 22/224 \text{ کیلومتر}$$

رود به عنوان یک پدیده ی طبیعی برای تعیین مرز سیاسی دو کشور ممکن است طی زمان چه مشکلاتی ایجاد کند؟

ممکن است مسیر رود هادر طول زمان در اثر عوامل فرسایشی تغییر کند همچنین به علت اهمیت روز افزون منابع آب در اثر مقداری و نوع بهره برداری کشورهای مجاور تنش های سیاسی و اختلافات بیش تری میان طرفین ایجاد می شود.

- چرا بهترین خط مرزی در رود های قابل کشتی رانی خط تالوگ است؟

زیرا عمیق ترین نقاط رود خانه را به هم متصل می کند و امکان کشتی رانی را برای هر دو کشور فراهم می کند.

فعالیت (صفحه ی ۱۳۵ کتاب درسی)

۱- در کدام یک از انواع مرزها حداقل کشمکش ها و اختلافات مشاهده می شود؟ چرا؟

مرز های پیشتاز(قبل از سکونت) ، زیرا این مرزها قبل از استقرار جمعیت و اجتماعات انسانی در نواحی خالی از سکنه ترسیم شده اند و بعدها مورد قبول ساکنان قرار گرفته اند..

در کدام یک امکان بروز اختلافات و نا آرامی ها بیشتر است ؟ توضیح دهید.

مرزهای تحمیلی، زیرا این مرز ها بدون توجه به سیمای فرهنگی، قومیت ، زبان و دین، دو ملت را که اشتراکات فرهنگی دارند از هم جدا کرده است مانند مرز میان ایرلند شمالی و ایرلند جنوبی.

۲- با مشاهده یک نقشه جنوب غربی آسیا، ۱۵ کشوری را که ایران از طریق خشکی و دریا با آنها هم مرز است نام ببرید.

۱- پاکستان- ۲- افغانستان- ۳- ترکمنستان- ۴- قزاقستان- ۵- روسیه- ۶- آذربایجان- ۷- ارمنستان- ۸- ترکیه- ۹- عراق- ۱۰- کویت- ۱۱- قطر- ۱۲- بحرین- ۱۳- امارات متحده ی عربی- ۱۴- عربستان- ۱۵- عمان.

۳- الف) چرا باید از تلاش های مرزبانان کشور قدردانی کنیم؟

زیرا مرز بانی شغلی بسیار پرخطر است و ارزشمند است زیرا حفاظت از مرزها یکی از مهمترین راه های حفظ و نگه داری سرزمین است.

ب) با توجه به ارزش های شغلی « مرزبانی » نامه ای برای قدردانی خطاب به مرزبان ها بنویسید. این نامه را در کلاس بخوانید.

www.my-dars.ir

پاسخ به عهده ی دانش آموز.

۴- اگر تا کنون از یک پایان نامه مرزی یا بازارچه مرزی کشور عبور یا دیدن کرده اید درباره ی موقعیت جغرافیایی آن و مشاهدات خود از سفر به منطقه مرزی برای هم کلاسی هایتان توضیح دهید.

بازارچه مرزی بیله سواری در شمال غرب ایران و در قسمت شمالی استان اردبیل و در نقطه ی صفرمرز جمهوری آذربایجان واقع شده که عمدتاً محل عرضه و خرید و فروش، پوشاک و لوازم خانگی و ... است. که از کشورهای آذربایجان ترکیه و کشور چین به این بازار وارد می شود همچنین این منطقه به دلیل وجود گمرک محل صادرات واردات کالا بین ایران و جمهوری آذر بایجان است. این منطقه علاوه بر ارزش تجاری اقتصادی یک ناحیه عمده گردشگری در استان اردبیل محسوب می شود و هر ساله هزاران گردشگر از این ناحیه دیدن می کنند.

۵- بیندیشیم

به نظر شما ایجاد پایانه های مرزی کالا در نواحی مرزی ایران چه تاثیراتی بر اقتصاد ایران دارد؟ توضیح دهید. کاهش کالا، ارتقای سطح درآمد مردم در نواحی مرزی، افزایش اشتغال زایی و مهار بیکاری در منطقه، افزایش ثبات و امنیت پایدار در نواحی مرزی، افزایش بهبود تولیدات محصولات کشاورزی و کالا های صنعتی و عرضه ی آن ها در این پایانه های مرزی...

گفت و گو کنید (صفحه ی ۱۳۷_ کتاب درسی)

۱- با توجه به آنچه در درس تاریخ خوانده اید عوامل موثر در انتخاب تهران به پایتختی را تحلیل کنید.

موقعیت نظامی و جغرافیایی مهم ترین عامل در انتخاب پایتخت بودو تهران می توانست همان جایی باشد که محمد خان می خواست. به دلیل این که تهران از سه طرف محدود بودو موقعیت استراتژیکی جنگی خوبی داشت و اینکه در مسیر تجاری قرار داشت و بازرگان زیادی برای رفتن به نقاط مختلف از این شهر گذر می کردند.

۲- در سال اخیر طرح انتقال پایتخت از تهران به مکان دیگر مطرح شده و حتی در مجلس شورای اسلامی نیز درباره آن گفت و گو هایی صورت گرفته است این طرح مخالفان و موافقانی دارد.

به نظر شما دو مزیت و پیامد منفی یا مشکل احرائی این طرح چیست؟

مزیت ها : کاهش الودگی، کاهش تراکم غیر عادی جمعیت، کاهش ترافیک، کاهش خسارت زلزله احتمالی به دلیل قرار گرفتن تهران بر روی گسل های فعال و...

پیامد منفی: افزایش هزینه ها به دلیل فراهم کردن زیر ساخت ها در پایتخت جدید، انتقال پایتخت به مفهوم انتقال مشکلات به پایتخت جدید ملاحظات امنیتی، دسترسی ها و مشکلات ارتباطی پایتخت جدید و...

فعالیت صفحه ۱۳۹

۱- با توجه به یک نقشه جهان نما، چند کشور دارای نظام فدرال و چند کشور با نظام یکپارچه نام ببرید.

نظام فدرال : استرالیا، ایالات متحده آمریکا، آلمان، سوئیس، روسیه، کانادا نظام یک پارچه : ایران، فرانسه، ترکیه، چین، ایتالیا، عربستان

۲- کدام کشور همسایه ایران با نظام فدرالی و کدام یک با نظام ناحیه ای و ترکیبی اداره می شود؟

نظام فدرالی: روسیه، پاکستان، امارات متحده عربی

نظام ناحیه ای و ترکیبی: عراق، جمهوری آذربایجان

۳-الف) جدولی با دو ستون رسم کنید و حداقل چهار ویژگی نظام سیاسی تک ساخت و چهار ویژگی نظام فدرال را داخل آن بنویسید.

۱- تقسیم کشور به ایالت های مختلف ۲- اختیارات زیاد ایالت ها ۳- متفاوت بودن قوانین ایالت ها ۴- استقلال ایالت ها در برنامه ریزی توسعه ی اقتصادی و اجتماعی	۱- کشور به واحد های سیاسی و اداری کوچکتر تقسیم می شود ۲- اختیارات محلی محدود است ۳- نظام قانون گذاری و سیاستگذاری متمرکز است ۴- قدرت سیاسی از یک کانون یعنی پایتخت ، به سایر نواحی کشور اعمال می شود
---	---

ب) در کدام نظام سیاسی به تفاوت های جغرافیایی و فرهنگی بیشتر توجه می شود؟ در کدام نظام ، حفظ هم بستگی و وحدت ملی در شرایط بحرانی آسان تر است؟

در نظام فدرال به تفاوت های جغرافیایی و فرهنگی بیشتر توجه می شود. در نظام تک ساخت ، حفظ هم بستگی و وحدت ملی در شرایط بحرانی آسان تر است.

۴- بیندیشیم

دو کشور آلمان غربی و شرقی ، و یمن شمالی و جنوبی پس از اینکه سالها به صورت دو کشور جداگانه در آمده بودند و با دو حکومت متفاوت می شدند ، سرانجام به هم پیوستند و امروز یک کشوراند . با توجه به عنصر «ملت» این موضوع را تحلیل کنید. به نظر شما، آیا ممکن است این اتفاق در آینده برای کشور کره شمالی و جنوبی نیز بیفتد؟

بله ، زیرا ملت این دو کشور دارای اشتراکات فرهنگی ، زبانی ، تاریخی و مذهبی و احساس هم بستگی شدید به یک دیگر دارند.

- چرا کشور یوگسلاوی سابق از هم پاشید و به چند کشور تجزیه شد؟

این کشور از قومیت های مختلف تشکیل می شد که در طول تاریخ با هم درگیری داشته و مجموعه ای نامتجانس را تشکیل می دادند که اشتراکات فرهنگی ، مذهبی و... کمتری میان مردم آنها بود و در نهایت بهترین کشور مستقل تجزیه شدند

مهارت های جغرافیایی (صفحه ی ۱۴۰ کتب درسی)

۱- از طرح نقشه (نقشه ی گنگ) ایران و کشور های همسایه در ضمیمه ی آخر کتاب کپی بگیرید.

الف) حدود مرز های رود خانه ای ایران را روی ان مشخص کنید.

رود اروند مرز ایران و عراق در جنوب غرب ایران

رود اترک مرز ایران و ترکمنستان در شمال شرق ایران

رود هیرمند در مرز ایران و افغانستان در شرق ایران

رود ارس مرز ایران با جمهوری آذربایجان و ارمنستان در شمال غرب ایران.

ب) بلند ترین و کوتاه ترین مرز ایران با کشورهای همسایه را با علامت + + و - - روی نقشه مشخص کنید .

طولانی ترین مرز : ایران و عراق

کوتاه ترین مرز : ایران و افغانستان

پ) نام کشورهای همسایه ی ایران را بنویسید . نام کشورهای هابی که ایران با آنها مرز آبی (دریایی) دارد با علامت ستاره معین کنید .

کشورهای هم مرز : پاکستان، افغانستان، ترکمنستان، آذربایجان، ارمنستان ، ترکیه و عراق

و کشورهای هابی که به واسطه ی دریا با آنها همسایه هستیم : روسیه ، قطر، بحرین، امارات متحده ی عربی ، کویت ، عربستان، عمان.

ت) نام استان های مرزی ایران را در مجاورت مرزها بنویسید . چند استان مرزی داریم؟

استان (آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل ، گیلان ، مازندران، گلستان، خراسان شمالی ، خراسان جنوبی، خراسان رضوی ، سیستان و بلوچستان، هرمزگان ، بوشهر، خوزستان، ایلام ، کرمانشاه ، کردستان) _ شازده استان مرزی داریم..

۲- نخست ، عدد های جدول زیر را به درصد تبدیل کنید . سپس ، نمودار مناسبی بر مبنای درصد برای نمایش اطلاعات جدول ترسیم کنید .

طول مرزهای ایران) (کیلومتر)	مرز های رود خانه ای	مرزهای زمینی (خشکی)	مرزهای آبی (دریایی)
۸۷۵۵	۱۹۱۸	۴۱۳۷	۲۷۰۰

$$\frac{1918 \times 100}{8755} \approx 21/90 \text{ درصد}$$

$$\frac{21}{90} \times 260 = \frac{78}{100} = 78/100 \text{ درصد}$$

$$\frac{4137}{8755} \times 260 = \frac{117}{11} \text{ درصد}$$

$$\frac{2700 \times 100}{8755} \approx 30/82 \text{ درصد}$$

$$\frac{30}{82} \times 260 = \frac{111}{100} = 111/100 \text{ درصد}$$

www.mv-dars.ir

با راهنمایی معلم یکی از اختلافات مرزی بین کشورها را انتخاب کنید درباره ی آن گزارشی تهیه کنید و در کلاس ارائه دهید در نوشته ی خود به نوع مرز اشاره و از نقشه ی جغرافیایی و تصاویر و رسانه های مناسب استفاده کنید.

بهانه قرار گرفتن اختلافات مرزی ایران و عراق در اروند رود. در جنگ تحمیلی می تواند یک گزینه باشد.

اختلافات مرزی ایران و عراق به زمان صوفیه برمیگردد در آن دوره عراق جز امپراطور عثمانی بود با معاهده ی استانبول دوران صلح در زمان شاه عباس صوفی بیش از ۸۰ سال ادامه یافت در عصر افشاریه و زندیه هم همزمان مرز های عصر صفوی پا بر جا بود. در دوره قاجار با معاهده دوم ارزروم حاکمیت ایران بر محمره و بندر خضر (آبادان) و حقوق ایران بر سمت چپ اروند رود پ ازادی کشتیرانی به رسمیت شناخته شد. پس از فرو پاشی امپراطور عثمانی عراق به قومیت انگلستان در آمد سر انجام در قرارداد ۱۳۱۶ مرز تالوک در آبادان پذیرفته شد. پس از خروج انگلیسی ها از عراق مفاد عهد نامه الجزایر معروف به قرارداد ۱۹۷۵ به عنوان مرز ایران و عراق در اروند رود تعیین شد. در سال ۱۳۵۷ با سرنگونی نظام سلطنتی در ایران صدام به مرز های ایران تعرض کرد و پس از هشت سال جنگ بین دو کشور با قطعنامه ی ۵۹۸ و با قبولی مفا معاهده ی ۱۹۷۵ الجزایر به پذیرش همان مرز های قبلی بازگشتند.

اهتلاف مرزی چین و تایوان: چین تمام تایوان را بخشی از خاک خود معرفی کرد و علاوه بر این با چندین کشور دیگر نیز مناقشات مرزی قدیمی دارد آن ها از دهه ی ۱۹۹۰ تلاش هایی را برای حل این منازعات قدیمی از طریق مذاکرات ترتیب داده.

نوار مرزی چین و هند که در کوه های هیمالیا قرار دلرد نیز مورد اختلاف دو کشور می باشد و یکی از مهم ترین اختلافات در مورد مرز دو کشور در ناحیه ی کشمیر می باشد.

دو کشور در دهه ۱۹۶۰ زر سر منطقه ی اقصای چین با هم جنگ کردند که جنگ با موفقیت چین خاتمه یافت و آن ها بیشتر این منطقه ی وسیع کوهستانی را تصرف کردند. اقصای چین در شمال کشمیر منطقه ای خالی از سکنه است اما بهترین راه ارتباطی بین تبت و سین کیانگ به حساب می آید.

نمونه سوال های درس ده

۱) سه رکن بنیادی کشور را نام ببرید؟

سرزمین - جمعیت - نظام سیاسی

۲) سرزمین چیست؟

فضا و قلمرو جغرافیایی یک کشور، سرزمین آن است. فضا یا سرزمین یک کشور داریمیابگی است و عرصه ای برای فعالیت های اقتصادی و کار و زندگی مردم آن کشور محسوب میشود.

۳) نظام سیاسی چیست؟

درواقع همان حکومتی است که وظیفه ی اداره امور سرزمین و جمعیت را بر عهده دارد.

۴) منظور از حاکمیت چیست؟

حاکمیت یعنی داشتن استقلال و بی نیازبودن از نظارت دولت های خارجی حاکمیت یک کشور نشان دهنده استقلال و اقتدار سیاسی آن است.

۵) کشور را تعریف کنید؟

یک ناحیه ی سیاسی مستقل ک دارای سرزمین مشخص جمعیت دائمی و مقیم حکومت مرکزی است و بر امور داخلی و خارجی خود حاکمیت دارد.

۶) تعریف مرز سیاسی را بنویسید؟

مرز خطی اعتباری و قرار دادی است که برای تعیین حدود یک ناحیه ی سیاسی از جمله کشور بر روی زمین مشخص می شود.

۷) مهم ترین عامل تشخیص و جدایی کشور ها از یکدیگر است.

مرز

۸) اهمیت مرز ها را بنویسید؟

مرز ها از این نظر اهمیت دارند که قلمرو رسمی اعمال مدیریت سیاسی هر کشورند و حدود حاکمیت و اداره یک حکومت را تعیین می کنند. مرز، آخرین حد قلمرو زمینی، دریایی و هوایی هر کشور است.

www.my-dars.ir

۹) علت ارزش حقوقی و بین المللی مرز ها چیست؟

زیرا محدوده های کشور های هم مرز در اسناد سازمان ملل متحد ثبت می شوند.

۱۰) مرز هلی طبیعی را تعریف کنید؟

خطوط مرزی برخی کشورها با استفاده از پدیده های طبیعی مانند: رود، کوه، بیابان، دریاچه، تالاب مشخص می شوند. به عبارت دیگر، مبنای تعیین مرز بین دو کشور پدیده های طبیعی هستند که بین آن دو قرار گرفته اند.

۱۱) روش تعیین خط مرزی در رشته کوه های مرزی چیست؟

خط الراس

۱۲) خط الراس چیست؟

خط الراس خطی است که از متصل کردن نوک بلندترین نقاط کوهستانی به یکدیگر به وجود می آید.

۱۳) روش های تعیین خط مرزی در رودها را بنویسید؟

الف) اگر یک رود مرز بین دو کشور باشد برای تعیین مرز از خط منصف استفاده می کنند خط منصف خطی است که از وسط رود خانه می گذرد و فاصله مرز از هر دو ساحل به یک اندازه است.

ب) ممکن است خط مرزی عمیق ترین نقاط بستر رود را به هم متصل کند که به آن ها تالوگ می گویند.

۱۴) خط منصف چیست؟

خطی است که از وسط رود خانه می گذرد و فاصله مرز از هر دو ساحل به یک اندازه است.

۱۵) تالوگ چیست؟

خط مرزی که عمق ترین نقاط بستر رود را به هم متصل می کند.

۱۶) چرا بهترین نوع خط مرزی در رود های قابل کشتی رانی روش تالوگ است؟

چون هر دو کشور حق کشتی رانی در دو طرف آن را دارند.

۱۷) روش تعیین مرز دریایی در دریاها را بنویسید.

برای تعیین مرز دریایی، ابتدا خط مبنا را معین می کنند. خط مبنا پایین ترین حد جزر در دریا است.

۱۸) آب های داخلی را تعریف کنید.

به آب های پشت خط مبنا (به طرف ساحل) آب های داخلی می گویند که کشور مجاور دریا مالک آن ها است.

www.my-dars.ir

۱۹) دریای سرزمینی چیست؟

از خط مبنا به سمت دریا تا حدود ۱۲ مایل دریایی (هر مایل دریایی برابر با ۱۸۵۲ متر است) دریایی سرزمین نامیده می شود که آن هم متعلق به کشور مجاور دریاست اما سایر کشورها در آن منطقه حق عبور و مرور بدون ضرر را دارند.

۲۰) آب های آزاد را تعریف کنید؟

(آب های آزاد) به بخش هایی از دریا گفته می شود که در مالکیت هیچ کشوری قرار ندارند. در آب های آزاد کشتی رانی، فعالیت نظامی، ماهیگیری، ایجاد تاسیسات و تحقیقات برای همه ی کشور ها آزاد است؛ مشروط به اینکه مخّل دریا نوردی بین المللی نباشد.

۲۱) مرز های غیر طبیعی چیست؟

در بخش هایی از زمین که امکان استفاده از پدیده های طبیعی برای تعیین خطوط مرزی وجود نداشته باشد. با استفاده از مختصات جغرافیایی (مدار ها و نصف النهارها) خط مرزی تعیین می شود؛ مانند مرز بین کانادا و آمریکا روی مدار ۴۹ درجه شمالی.

۲۲) انواع مرز ها از نظر پیدایش و شکل گیری را نام ببرید.

مرز های پیشتاز- مرز های تطبیقی و مرز های تحمیلی

۲۳) مرز های پیشتاز یا قبل از سکونت را تعریف کنید .

مرزهایی هستند که از زمان های قدیم در نواحی خالی از سکنه ترسیم شده اند و بعد ها نیز مورد قبول ساکنان دو کشور همسایه قرار گرفته اند؛ مانند مرز بین کانادا و الاسکا که بعد ها به تدریج مردم در دو طرف آن اسکان یافتند. این نوع مرزها مشکلی ایجاد نمی کنند.

۲۴) مرز های تطبیقی چیست؟

مرزهایی هستند که با در نظر گرفتن شرایط فرهنگی تعیین می شوند و گروه های انسانی را، که از نظر قومی، زبانی، دینی و غیره متفاوت اند، از یکدیگر جدا می کنند؛ مانند مرز بین هندو پاکستان که پس از جدایی و استقلال پاکستان از هند، در تعیین آن دقت شد تا منطقه مسلمان نشین جدا شود.

۲۵) مرز های تحمیلی چیست؟

مرزهایی هستند که در تعیین آنها شرایط فرهنگی در نظر گرفته نشده است. در نتیجه، افراد یک ملت یا قوم را که دارای دین و زبان مشترک اند، از هم جدا می کند و موجب می شوند در دو کشور همسایه و در دو حکومت جداگانه قرار بگیرند؛ مانند مرز هایی که کشور های استعمارگر در قاره افریقا بر مبنای قلمرو و نفوذ و حاکمیت خود و بدون توجه به اقوام و فرهنگ ها ایجاد کردند و با مرز بین کره شمالی و کره جنوبی.

www.my-dars.ir

۲۶) تاریخچه پیدایش مرز کره شمالی و جنوبی را بنویسید.

در سال ۱۹۴۵ میلادی، پس از پایان جنگ جهانی دوم و سال ها سیطره ژاپن بر شبه جزیره کره، این کشور به دو کشور کره شمالی و جنوبی تقسیم شد.

در آن زمان، کشور کره شمالی به بلوک شرق کمونیستی، یعنی اتحاد جماهیر شوروی و اروپایی شرقی، پیوست و کره جنوبی نیز تحت سیطره بلوک غرب، یعنی ایالات متحده آمریکا و اروپای غربی قرار گرفت.

در زمان تقسیم کره به دو کشور، آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی سابق توافق کردند مرز دو کشور روی مدار ۳۸ درجه تعیین شود. پس از تقسیم کره، بارها بین دو کشور حمله‌های نظامی و درگیری‌های مرزی رخ داده است و اختلافات تا امروزه نیز ادامه دارد.

۲۷) مرزهای هوایی چیست؟

هر کشوری علاوه بر اینکه بر مرزهای زمینی و در صورت مجاورت با دریا بر دریای سرزمین حاکمیت دارد. بر فضای بالای سر زمین خود نیز می‌تواند ادعای حاکمیت داشته باشد. به عبارت دیگر، مرز هر کشور مانند دیواری فرضی است که دور تا دور سرزمین آن را احاطه کرده است و از طرف بالا نیز به سمت جو ادامه داده دارد.

هواپیما برای عبور از مرزهای هوایی هر کشور باید اجازه بگیرند و ورود خود را به آسمان آن کشور اطلاع دهند.

۲۸) اهمیت مرزها را بنویسید؟

الف) مرزها در کشور اهمیت خاصی دارند و امنیت و استقلال هر کشور به مرزهای آن وابسته است مرزها حد حاکمیت ملی کشور محسوب می‌شوند

ب) مرزها در روابط یک کشور با کشورهای همسایه تاثیر گذارند و می‌توانند عاملی برای ثبات و آرامش با اختلاف و منازعات باشند. به همین دلیل حساسیت زیادی نسبت به مرزها وجود دارند و نظارت و مراقبت ویژه‌ای بر آن‌ها اعمال می‌شود.

پ) مرزها تاثیر بسزایی در جا به جایی مسافران و مبادلات بازرگانی (صادرات و واردات) و توسعه اقتصادی کشورها دارند. به همین دلیل، امن بودن یا نا امن بودن آنها بر رونق اقتصادی کشورها تاثیر می‌گذارد.

۲۹) حفاظت و مدیریت و کنترل مرزهای کشور بر عهده ی چه کسانی است؟

حفاظت و مدیریت و کنترل مرزهای کشور بر عهده مرزبانان نیروی انتظامی و دفاع از مرزهای زمینی و هوایی و دریایی کشور در برابر تهدیدات خارجی بر عهده ی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران است. مرزبانان پر تلاش شرایط دشوار محیطی مانند نگرهبانی در ارتفاعات و در گرما و سرمای طاقت فرسا را تحمل می‌کنند تا امنیت در کشور برقرار باشد و مردم بتوانند با آسودگی زندگی کنند.

۳۰) علل مرزبندی سیاسی - اداری در داخل کشور چیست؟

حکومت‌ها برای اداره ی آسان تر فضای جغرافیایی کشورها و ارائه خدمات مناسب به شهروندان، به مرزبندی سیاسی - اداری در داخل کشورها می‌پردازند.

۳۱) ویژگی های پایتخت کشور را بنویسید.

الف) پایتخت مرکز اقتدار سیاسی یک کشور است و فرمان ها و تصمیمات سیاسی از این نقطه ی مرکزی در سراسر آن کشور پخش می شود.

ب) رؤسای قوای مقننه، مجریه و قضائیه و وزارت خانه ها سازمان های اصلی دولت ها و همچنین سفارتخانه های خارجی در پایتخت ها مستقرند. پایتخت مکان تصمیم گیری های سیاسی و ملاقات سران یک کشور با نمایندگان حکومت های سایر کشورهاست.

پ) پایتخت یک کشور معمولا به بزرگ ترین و مهم ترین شهر یا کلان شهر آن تبدیل می شود.

۳۲) عوامل موثر در انتخاب یک مکان به عنوان پایتخت را بنویسید.

الف) داشتن قابلیت های محیطی مناسب؛ مانند دسترسی به آب و اراضی حاصلخیز،

ب) داشتن جمعیت قابل توجه،

پ) در تقاطع راه های ارتباطی قرار داشتن، دسترسی آسان به سر تا سر کشور به ویژه مرزها،

ت) داشتن قابلیت دفاعی مناسب و دور بودن از مرزها.

ث) برخی از پایتخت ها قدمت زیادی دارند و موقعیت پایتخت بودن خود را تا سال ها حفظ می کنند؛ مانند شهر پاریس

۳۳) پایتخت دو کشور را نام ببرید که منتقل شده اند؟

شهر ریودوژانیرو به برازیلیا در کشور برزیل یا انتقال پایتخت از کراچی به اسلام آباد در پاکستان.

۳۴) علل تبدیل پایتخت ها به کلان شهر را بنویسید.

به طور معمول، تمرکز قدرت سیاسی و وزارتخانه ها و سازمان های دولتی، تمرکز اقتصادی نهادهای مالی و پولی و شرکت های بزرگ و ثروت و قدرت در پایتخت ها، موجب تبدیل آن ها به کلان شهرها می شود.

۳۵) پیامدهای تبدیل پایتخت ها به کلان شهرها را بنویسید.

پیامدهایی چون رشد جمعیت، ترافیک، آلودگی هوا و کمبود مسکن و خدمات را به دنبال دارد.

۳۶) ملت را تعریف کنید.

ملت، عنصر بنیادین یک کشور است و بدون آن کشور معنا و مفهومی ندارد. ملت جمعیتی است که در قلمرو یک سر زمین مشخص مستقر شده اند و اشتراکات تاریخی، زبانی، مذهبی و اقتصادی و آرمان های مشترکی دارند.

۳۷) سه وظیفه ی حکومت را بنویسید.

- اداره امور سر زمین

- اداره ی سازه یا ساختار انسانی

- روابط خارجی

۳۸) سه گروه عمده ی حکومت ها از نظر مدیریت فضای جغرافیایی کشور و توضیح قدرت در پهنه سر زمین را نام ببرید.

- نظام سیاسی تک ساخت (یکپارچه)

- نظام سیاسی فدرال

- نظام سیاسی ناحیه ای و ترکیبی

۳۹- نظام سیاسی تک ساخت (یکپارچه) را توضیح دهید.

در این نوع نظام سیاسی، کشور به واحد سیاسی و اداری کوچک تر مانند استان و شهرستان تقسیم می شود اما حکومت مرکزی حدود اختیارات آن ها را تعیین میکند.

در این نوع نظام اختیارات محلی محدود و نظام قانون گذاری و سیاست گذاری متمرکز است.

قدرت سیاسی از یک کانون، یعنی پایتخت، به سایر نواحی کشور اعمال می شود .

و مدیریت های محلی، تصمیمات دولت مرکزی را اجرا می کنند .

فقط یک سطح قانون گذار، یعنی مجلس ملی قانون گذاری، در مرکز وجود دارد.

و قوانین و مقررات و تشکیلات اداری در تمام کشور همسان است.

۴۰) کشور.....از پیشگامان الگوی حکومتی تک ساخت است.

فرانسه

۴۱) نظام سیاسی فدرال چیست؟ www.my-dars.ir

در این نوع نظام سیاسی، کشور به چند ایالت تقسیم می شوند و ایالت ها اختیارات زیادی دارند.

۴۲) دو سطح توزیع قدرت در حکومت فدرال را بنویسید.

الف) سطح فدرال (ملی و حکومت مرکزی)

ب) سطح ایالت (منطقه)

هر ایالت علاوه بر وجود حکومت و نیروی تصمیم گیری در سطح ملی، قوه مقننه و مجریه و قضائیه مستقل نیز دارد.

مجلس نمایندگان و سنا در مرکز کشور و مجلس ایالتی در هر ایالت مستقرند و قانون گذاری میکنند. به همین سبب، برخی قوانین ایالت ها با یکدیگر متفاوت اند.

هر ایالت در امور و برنامه ریزی توسعه اقتصادی و اجتماعی خود به طور مستقل تصمیم گیری و عمل می کند.

۴۳) نقش حکومت مرکزی در نظام فدرال را توضیح دهید.

در این نوع نظام سیاسی، حکومت مرکزی نقش هماهنگ کننده و ارتباط دهنده ایالت ها را بر عهده دارد و ایالت ها در دفاع، سیاست خارجی و واحد پول ملی از حکومت مرکزی تبعیت می کنند.

۴۴) نظام سیاسی ناحیه ای و ترکیبی چگونه اداره می شود؟

در این نوع نظام، بخش عظیم کشور به صورت تک ساخت است؛ فقط یک یا چند بخش کوچک به صورت ناحیه ای و خود مختار اداره می شوند و مناطق خود مختار اختیارات سیاسی و اجرایی ویژه ای در ناحیه خود دارند. نظام سیاسی کشورهای عراق، جمهوری آذربایجان و انگلیستان از این نوع است.

۴۵) مهم ترین عوامل پیدایش و بقای یک کشور را نام ببرید.

هویت ملی، همبستگی ملی و پیوستگی سرزمینی

۴۶) در چه صورتی کشور در خطر نابودی فرو پاشی قرار می گیرد؟

ضعیف شدن و از بین رفتن هویت ملی و همبستگی ملی و پیوستگی سرزمینی

۴۷) وظیفه حکومت ها و ملت در قبال بقای کشورشان چیست؟

حکومت ها و ملت ها باید عوامل پیدایش و بقای کشور خود را بشناسند و برای حفظ و تقویت آن ها بکوشند.

www.my-dars.ir

پایان درس دهم جغرافیای یازدهم انسانی